

**PILIE TINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS**

**PILIE TINĖS VISUOMENĖS INSTITUTO
PROJEKTO**

„EUROPOS SAJUNGOS PARAMA: PANAUDOJIMO EFEKTYVUMAS“

ATASKAITA

2005 m. birželio mėn. 13 d.

**EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ (BPD) FINANSINĖS
PARAMOS LĖŠŲ ĮSISAVINIMO EFEKTYVUMAS GAMYBOS SEKTORIAUS
PLĖTROS FINANSAVIMO SRITYJE**

TURINYS

1. Situacijos aprašymas.....	3
2. Administravimo modelis, jo privalumai ir trūkumai.....	8
2.1. Paramos gamybos sektoriui administravimo sistema.....	8
2.1. Projektų administravimo sistema.....	9
3. Problemos ir jų sprendimo būdai.....	11
3.1. Efektyvumas.....	11
3.2. Įsisavintų lėšų kiekis.....	15
3.3. Tinkami projektai.....	19
4. Išvados.....	28

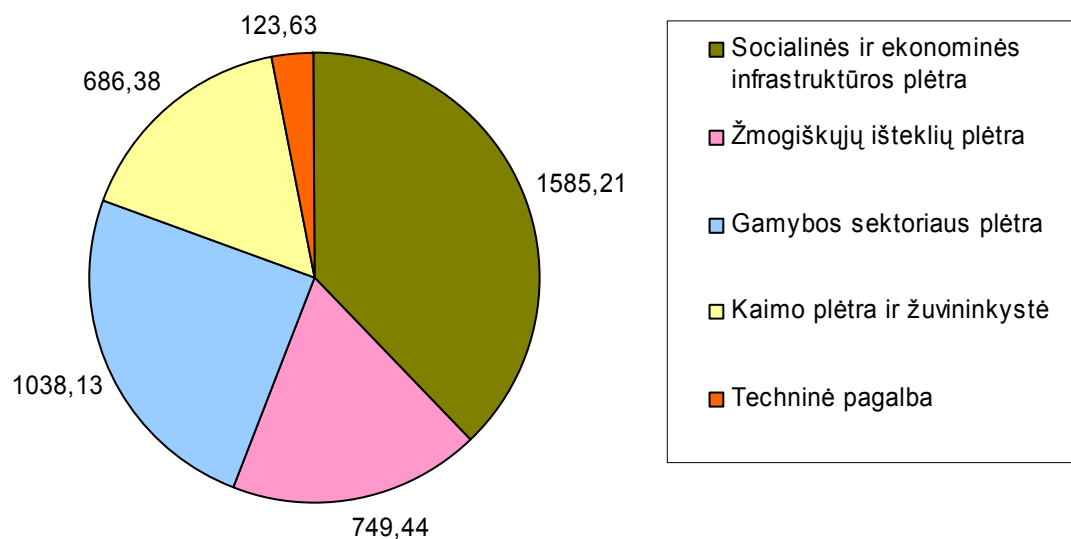
1. Situacijos aprašymas

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, jai atsivėrė naujos galimybės ir nauji iššūkiai. Integracija į Europos ekonominę erdvę suteiks naujų perspektyvų, padės pasiekti išsivysčiusių Europos Sąjungos valstybių lygį. Antra vertus, bendroji rinka bus didelis iššūkis rinkos dalyviams bei jų konkurencingumui.

Nors iš struktūrinių fondų remiamos sritys yra visos svarbios, gamybos sektoriui tenka ypatingas vaidmuo. Viena svarbiausių ilgalaikio ekonomikos augimo prielaidų yra produktyvumo augimas, kuris bus skatinamas iš struktūrinių fondų remiant gamybos sektorių. Be to, vien pramonėje šiuo metu sukuriama apie ketvirtadalį pridėtinės vertės. Parama gamybos sektoriui investicijų forma leis sukurti potencialą šį indėlį dar padidinti, taip pat sustiprins įmonių konkurencingumą bendrojoje rinkoje, sumažins nedarbą bei turės kitokių pozityvų poveikį. Konkurencingumui didinti Lietuvoje yra būtinos naujos ženklios investicijos į pažangiausias technologijas, orientuojantis į sudėtingesnio produkto gamybą. Būtent šios sritys bus remiamos teikiant paramą gamybos sektoriui.

Pagal Bendrąjį programavimo dokumentą (toliau – BPD), gamybos sektoriaus plėtros prioritetą apima visas aktyvias priemones, kurios yra skirtos šalies ūkio restruktūrizavimui bei konkurencingumo didinimui. Prioriteto pagrindinis uždavinys yra pramonės ir verslo konkurencingumo didinimas, turizmo sektoriaus plėtojimas bei informacinių technologijų potencialo didinimas. Gamybos sektoriaus plėtros finansavimui skirta 25 proc. struktūrinių fondų paramos lėšų. 1994-1999 m. programavimo laikotarpiu paramą gaunančios ES šalys (15) gamybos sektoriui skirdavo vidutiniškai 41 proc. visų paramos lėšų, arba beveik per pusę didesnę dalį negu Lietuva.

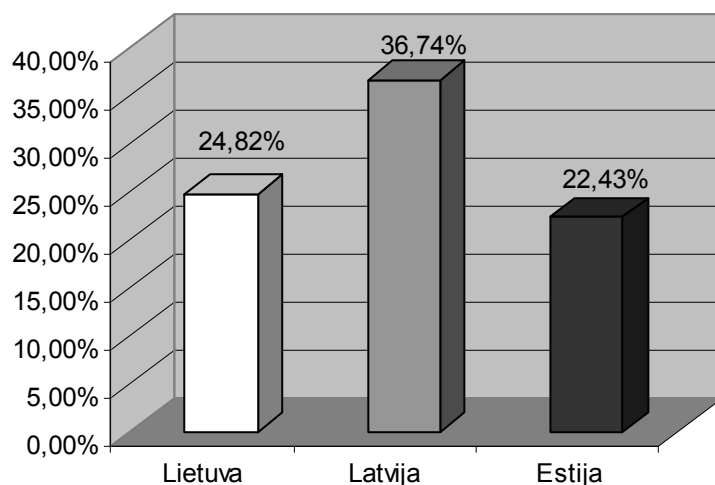
1 schema. BPD prioritetų finansavimo struktūra Lietuvoje (mln. Lt)

Žemiau esančioje schemoje pavaizduota 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu Baltijos šalyse numatyta struktūrinių fondų parama (kartu su bendrojo finansavimo lėšomis) gamybos sektoriui. Kadangi tiek Latvijos, tiek Estijos prioritetų struktūra skiriasi nuo numatytos Lietuvoje, palyginimui pasirinktos priemonės, labiausiai atitinkančios Lietuvos BPD prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ priemonės. Latvijoje parama verslui skiriama pagal Latvijos BPD 2 prioritetą „Verslo ir inovacijų skatinimas“, turizmui – pagal 1 prioriteto „Teritorinės sanglaudos skatinimas“ 1.1. priemonę „Aplinkos infrastruktūros ir turizmo gerinimas“, informacinėms technologijoms – pagal 1 prioriteto „Teritorinės sanglaudos skatinimas“ 1.3. priemonę „Informacinių ir telekomunikacinių technologijų vystymas“. Estijoje parama verslui ir turizmui skiriama pagal Estijos BPD 2 prioritetą „Verslo konkurencingumas“, informacinėms technologijoms – pagal 4 prioriteto „Infrastruktūra ir vietos vystymas“ 4.5. priemonę „Informacinės visuomenės plėtra“.

Lyginant su kitomis Baltijos šalimis, Lietuvoje paramos gamybos sektoriui dydis skiriasi nežymiai. Didžiausią dalį, lyginant su Estija ir Lietuva, gamybos sektoriui skyrė Latvija – 314,504 mln. eurų, arba 36,74 proc. visos struktūrinių fondų paramos. Estija gamybos sektoriui skyrė 138,622 mln. Eur., arba 22,43 proc. visos struktūrinių fondų paramos. Lietuva, lyginant su šiomis dvejomis valstybėmis, skyrė vidutinišką sumą – 1038,13 mln. Eur.

2 schema. Parama gamybos sektoriui Baltijos šalyse (proc. visos paramos sumos)

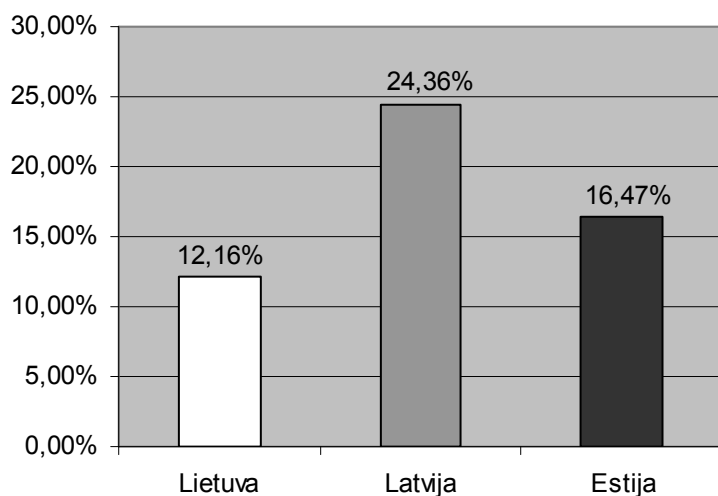
Lietuvos BPD numatyta, kad pagal gamybos sektoriaus plėtros prioritetą parama turėtų pasiekti apie 12 tūkst. smulkių ir vidutinių įmonių. Papildomai bus sukurta 10 tūkst. darbo vietų. Planuojama sukurti ar atnaujinti 80 turistų traukos vietų. Ekspertų vertinimu, fondai gamybos sektoriaus indėlių į BVP 2004 m. padidins 1,3 proc., o 2006 m. – 2,2 proc.

Pagal Lietuvos BPD gamybos sektoriaus plėtros prioritetą skirstomas į priemones:

- 1) tiesioginė parama verslui. Įgyvendinant šią priemonę, didelis dėmesys yra skiriamas veiklos sritims, kurios turėtų padidinti Lietuvos įmonių konkurencingumą.
- 2) verslo aplinkos gerinimas. Priemonės tikslas – pagerinti verslo aplinką, t. y. sukurti paslaugų verslui struktūrą, gerinti jų kokybę, užtikrinti galimybes naudotis paslaugomis bei jų prieinamumą ir plėtoti fizinę verslo infrastruktūrą.

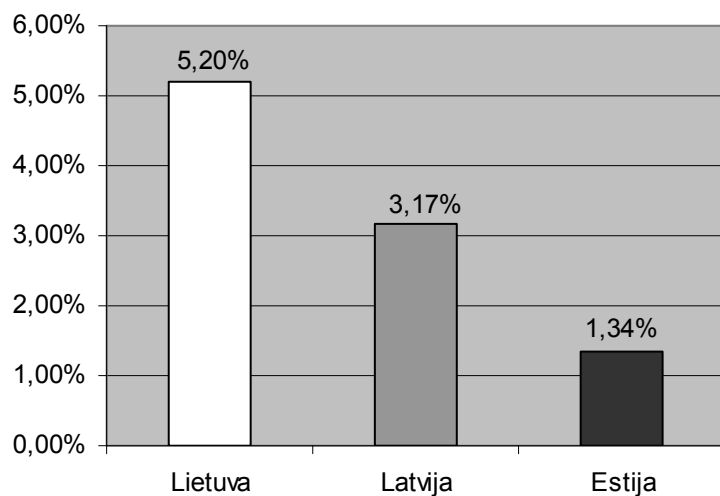
Pagal šias dvi priemones Lietuvoje verslui yra skirta 508,56 mln. eurų struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų. Lyginant su kitomis Baltijos šalimis, Lietuva verslui skyrė mažiausią paramos dalį, t. y. tik 12,6 proc. Tuo tarpu pvz. Latvija verslo paramai numatė skirti dvigubai didesnę dalį paramos – net 24,36 proc. paramos.

3 schema. Struktūrinių fondų parama verslui Baltijos šalyse (proc. visos paramos sumos)

3) informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra. Elektroninės infrastruktūros plėtojimo srityje parama yra teikiama daugiau didelės apimties infrastruktūros projektams, kurių tikslas – namų ūkių, mokyklų kompiuterizavimas, plačiajuosčių duomenų perdavimas, interneto prieigos taškai kaimo vietovėse, valstybės institucijų duomenų perdavimo tinklai ir pan. Pagal šią priemonę Lietuvoje numatoma paskirstyti 217,707 mln. eurų lėšų. Lyginant su kitomis Baltijos šalimis, Lietuva informacinių technologijų plėtrai skyrė didžiausią dalį – 5,2 proc. visos paramos sumos.

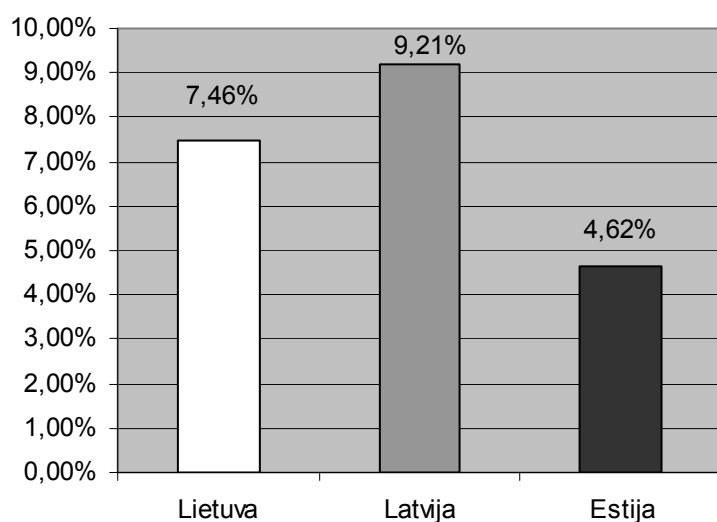
4 schema. Struktūrinių fondų parama informacinių technologijų ir telekomunikacijų plėtrai Baltijos šalyse (proc. visos paramos sumos)

4) viešoji turizmo infrastruktūra ir gerinimas. Šios priemonės tikslas yra skatinti atvykstantąjį ir vietos turizmą sukuriant palankesnes sąlygas aktyviam poilsiui. 1994-1999 m. programavimo

laikotarpiu paramą gaunančios ES šalys (15) turizmo sektoriui skirdavo vidutiniškai 2,4 proc. visų paramos lėšų. Tai rodo, kad Lietuvoje turizmui skirta tris kartus didesnė paramos lėšų dalis, negu kitose ES šalyse. Baltijos šalys 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu turizmui skiria panašią dalį paramos lėšų – Latvijoje skiriama nežymiai didesnė, Estijoje – mažesnė negu Lietuvoje dalis turizmo sektoriui plėtoti.

5 schema. Struktūrinių fondų parama turizmo sektoriui Baltijos šalyse (proc. visos paramos sumos)

2. Administravimo modelis, jo privalumai ir trūkumai

2.1. Paramos gamybos sektoriui administravimo sistema

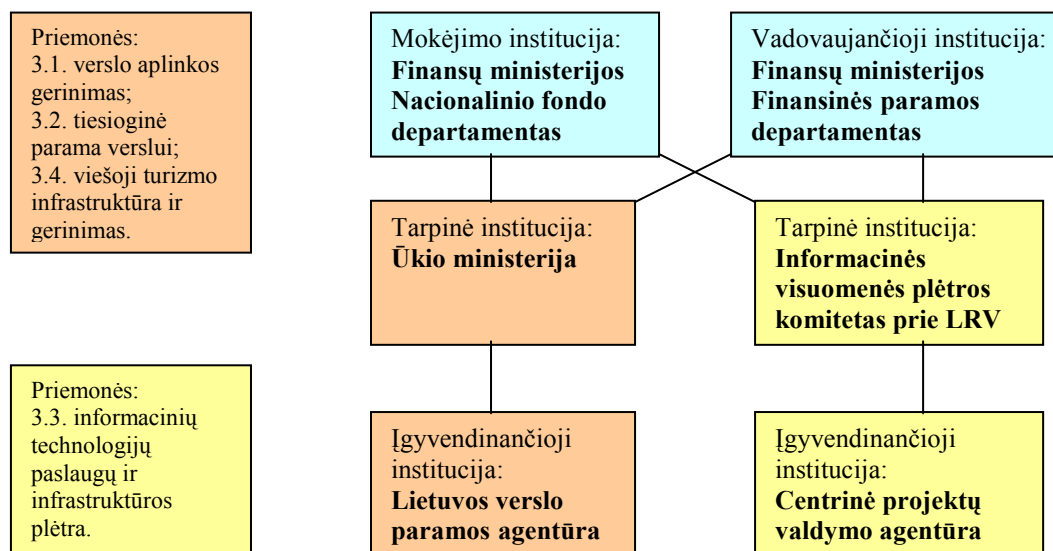
ES šalių narių paramos administravimo sistemų analizė neduoda aiškaus atsakymo, kokia administravimo sistema yra efektyviausia įsisavinant paramą, kadangi pagal ES teisę, kuri šioje srityje yra gana liberali, kiekviena šalis kuria savitas sistemas. Lietuvoje paramą gamybos sektoriui administruojančių institucijų sistema yra dalis bendros struktūrinių fondų paramą administruojančių institucijų sistemos. Pastarosios modelis buvo pasirinktas centralizuotas. Paprastai struktūrinių fondų paramą gaunantys regionai ar šalys naudojami dvejopa sistema:

- 1) centralizuota (arba labiau centralizuota) sistema. Tokią sistemą taikančios šalys paprastai turi nedidelę paramą administruojančių institucijų, kurioms tenka institucinė atsakomybė ir funkcijos, skaičių. Tokia sistema buvo taikoma pvz. Graikijoje, Prancūzijoje, D. Britanijoje, Portugalijoje. Centralizuotos sistemos privalumas yra tas, kad ją lengviau koordinuoti – administruojančių institucijų skaičius būna sąlyginai nedidelis, todėl lengviau keisti informaciją, ją apibendrinti. Be to, centrinio valdymo lygio institucijos (ministerijos, departamentai) paprastai turi didesnius administracinius gebėjimus, dėl ko struktūrinių fondų administravimas tampa efektyvesnis ir sumažėja pažeidimų (angl. *irregularities*), sąlygotų nepakankamos kompetencijos, tikimybė. Lyginant su decentralizuota, centralizuota sistema yra pigesnė tiek finansinių, tiek žmogiškųjų išteklių požiūriu. Pažymėtina, kad remiantis Europos Tarybos reglamentu 1260/1999, iš struktūrinių fondų nėra finansuojama paramą administruojančių institucijų veikla, todėl visi su šia veikla susiję kaštai tenka valstybei.
- 2) decentralizuota (arba labiau decentralizuota) sistema. Šioje sistemoje yra platesnė funkcijų decentralizacija, didesnis paramą administruojančių institucijų skaičius. Įgyvendinimo funkcija pilnai arba dalinai pavedama regioninėms institucijoms. Decentralizuotas sistemas daugiausiai taiko federalinės valstybės. Toks modelis būdingas Vokietijai, Austrijai, Belgijai, Nyderlandams, Danijai, Airijai. Nors Airija turi ypatingai decentralizuotą sistemą, ji taip pat pradėjo nuo centralizuoto struktūrinių fondų paramos valdymo, ir esminių problemų neturėjo. Sistemos pagrindinis privalumas yra tas, kad regioninio ir vietos valdymo lygio institucijos geriau žino aplinką, kurioje vykdomi projektai. Dėl šios priežasties projektų atranka tampa efektyvesnė. Tačiau, kaip jau minėta, ši sistema daugiau kainuoja valstybei.

Lietuvoje jau yra padaryti visi sprendimai dėl atsakingų institucijų paskyrimo. Nustatyta gamybos sektoriaus plėtros finansavimo sistema Lietuvoje yra labiau centralizuota. Čia vienai priemonei administruoti veikia keturios institucijos – įgyvendinančioji, tarpinė, mokėjimo bei vadovaujančioji.

Centralizuota sistema buvo pasirinkta dėl trumpo pirmojo struktūrinių fondų programavimo laikotarpio (2004-2006 metai), taip pat dėl administracinių gebėjimų trūkumo Lietuvos regionuose.

6 schema. Struktūrinių fondų paramą gamybos sektoriui administruojančios institucijos

2.2. Projektų administravimo sistema

Žemiau esančioje schemoje parodyta projekto administravimo schema pagal ribotos trukmės paraiškų priėmimo procedūrą. Pagal šią procedūrą kiekvienam konkrečiam kvietimui teikti paraiškas nustato tarpinė institucija, atsižvelgdama į tai, kokia procedūra yra efektyviausia ir labiau prisidėtų siekiant įgyvendinti atitinkamos BPD priemonės tikslus.

Projekto finansavimo ciklas prasideda nuo pareiškėjo. Pareiškėjas – tai institucijos, įstaigos, įmonės, organizacijos bei (tam tikrais atvejais) fiziniai asmenys, teikiantys projekto paraišką skirti ES struktūrinių fondų paramą. Pareiškėjas parengia projektą ir kvietimų teikti paraiškas metu Lietuvos verslo paramos agentūrai (toliau – LVPA) ar Centrinei projektų valdymo agentūrai (toliau – CPVA) (priklausomai nuo priemonės, pagal kurią teikiama paraiška) pateikia paraišką. Gavusi paraišką, LVPA/CPVA sprendžia jos atitikimą formaliems reikalavimams ir atlieka administracinės atitikties vertinimą, tinkamumo gauti paramą vertinimą, taip pat atliekamos projektų techninio, finansinio ir ekonominio vertinimo procedūros. Jei paraiška atitinka nustatytus reikalavimus, Ūkio ministerijai (toliau – ŪM) ar atitinkamai Informacinės visuomenės plėtros komitetui prie LRV (toliau – IVPK) pateikiama projekto vertinimo ataskaita, bei siūloma leisti projektui dalyvauti atrankos procedūroje. Kartu pateikiamos išvados ir rekomendacijos. Sprendimą, kuriems tinkamiems finansuoti projektams yra skiriama parama, priima ŪM/ IVPK, vadovaudamiesi jų sudaromų Projektų atrankos komitetų

rekomendacijomis ir LVPA/ CPVA parengta vertinimo ataskaita. ŪM/ IVPK priėmus sprendimą skirti paramą, su pareiškėju sudaroma sutartis ir projektas pradamas įgyvendinti. Pareiškėjas nuo sutarties pasirašymo dienos vadinamas paramos gavėju.

Igyvendinimo metu vykdoma projektų išlaidų apskaita, paramos gavėjai periodiškai teikia išlaidų deklaracijas kartu su jas pagrindžiančiais dokumentais LVPA/ CPVA, kurios savo ruožtu pateiktus dokumentus tikrina ir sprendžia, ar atliktos išlaidos yra tinkamos finansuoti. Dokumentus paramos gavėjas teikia kartu su mokėjimo prašymais. LVPA/ CPVA taip pat tikrina paramos gavėjo teikiamas projekto įgyvendinimo ataskaitas.

Tikrinimo metu iš paramos gavėjo gali būti paprašyta pateikti papildomus dokumentus, įrodančius išlaidų tinkamumą. Taip pat per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį LVPA/ CPVA gali rengti patikras vietoje, kurių metu agentūrų darbuotojai vyksta į projekto įgyvendinimo vietą ir turi teisę patikrinti visus su projektu susijusius finansinius dokumentus bei faktinę projekto būklę. Nustačius tinkamą finansuoti sumą, ŪM/ IVPK pateikiama paraiška su duomenimis apie mokėtinas paramos gavėjo sumas. Patikrinę mokėjimo paraišką, ŪM ar atitinkamai IVPK pateikia ją Valstybės išdui. Lėšos pervedamos iš atskiros valstybės išdo sąskaitos Lietuvos banke. Apibendrintas išlaidų deklaracijas ŪM/ IVPK siunčia Finansų ministerijai. Finansų ministerija jų pagrindu rengia ir teikia apmokėti mokėjimo paraiškas Europos Komisijai.

3. Problemos ir jų sprendimo būdai

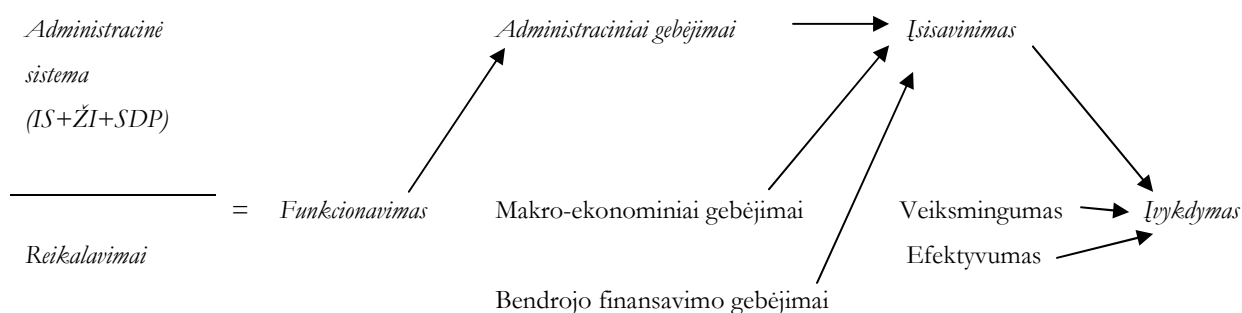
Struktūrinių fondų parama gamybiniam sektoriui savaime nereiškia, kad bus užtikrintas spartus Lietuvos ekonomikos augimas ar stipriai pagerės ūkio padėtis. Tai yra tik galimybė, kurios įgyvendinimas priklauso nuo sėkmingo ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo. Sėkmingas įsisavinimas reiškia problemų lėšų administravimo organizavime ir procese nebuvimą, arba, jei tokių problemų yra, savalaikį jų identifikavimą bei sprendimą.

Galimybės įsisavinti ES struktūrinių fondų paramos lėšas gamybos sektoriui galima apibūdinti kaip valstybės pajėgumą efektyviai paskirstyti kuo didesnę dalį paramos lėšų pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“. Taigi galima išskirti du įsisavinimo aspektus – efektyvumą bei įsisavintų lėšų kiekį.

3.1. Efektyvumas

Ar struktūrinių fondų parama buvo įsisavinta efektyviai, įmanoma įvertinti tik programavimo laikotarpio pabaigoje, analizuojant pasiektus rezultatus. Pagal Europos Komisijos NEI vertinimo metodologiją¹, paramos įsisavinimas gali būti vertinamas pagal schemą:

8 schema. Paramos įsisavinimo veiksniai

Efektyviam įvykdymui lemiamą yra administracinė sistema bei jos atitikimas ES reikalavimams, nustatytiems Europos Komisijos reglamentuose. Kuomet ši sistema ima funkcionuoti, esant reikiamiems makroekonominiais bei bendrojo finansavimo gebėjimams, ypatingą reikšmę įgyja administraciniai gebėjimai. Administracinius gebėjimus galima apibūdinti kaip ES paramos administravimo sugebėjimus ir patirtį, atitinkančius struktūrinių fondų valdymui keliamus reikalavimus. Šie gebėjimai apima centrinės ir vietos valdžios galimybes parengti planus, programas, koordinuoti

¹ Key indicators for Candidate countries to effectively manage the structural funds/ Principal report, Rotterdam, February 2002

partnerystės įgyvendinimą, nustatyti priemones prieš pažeidimus ir kt. Makroekonominiai ir bendrojo finansavimo gebėjimai yra būtinos objektyvios sąlygos, be kurių paramos administravimas neįmanomas. Makro-ekonominius gebėjimus parodo BVP (pvz. taisyklė, jog viršutinė BVP riba nustatant struktūrinių fondų paramą yra 4 proc.). Bendrojo finansavimo (angl. *co-financing*) gebėjimai reiškia galimybes bendrai finansuoti projektus, kadangi ES struktūrinių fondų lėšos sudaro tik dalį paramos, o kitą dalį turi skirti pati ES valstybė narė, gaunanti paramą. Dažniausiai taikoma 75 proc. bendro finansavimo iš ES struktūrinių fondų norma, tačiau dalis intervencijų bendrai finansuojamos mažesne norma. Siekiant nustatyti bendrojo finansavimo principo įgyvendinimo galimybes ir struktūrinių fondų lėšų poreikį, Europos komiteto prie LRV ir Finansų ministerijos užsakymu Viešosios politikos ir vadybos institutas atliko Galimybių absorbuoti ES struktūrinių fondų ir sanglaudos fondo paramą tyrimą. Šis tyrimas įvertino Lietuvos gebėjimus bendrai finansuoti ES investicijas Lietuvoje. Buvo padaryta išvada, kad Lietuvoje išlaidų bendram finansavimui turėtų pakakti, jeigu šios išlaidos bus tinkamai panaudotos bendram finansavimui.

Administracinių, makroekonominių ir bendrojo finansavimo gebėjimų visumos dėka vyksta struktūrinių fondų paramos įsisavinimas. Jeigu įsisavinimo procesas yra veiksmingas ir efektyvus, paramos programa laikoma įvykdyta. Struktūrinių fondų paramos įsisavinimo vertinimo praktikoje paprastai laikoma, kad efektyvus įsisavinimas yra tuomet, kai gaunantis paramą regionas sugeba panaudoti 100 proc. skirtos paramos sumos. Praktiškai tai reiškia, kad administraciniai šalies ar regiono gebėjimai turi būti tobuli. Tačiau reikia pastebėti, kad, kaip taisyklė, šalys ar regionai niekada neįsisavina 100 proc. joms skiriamų lėšų. 15 metų struktūrinių fondų teikimo praktika ir ES senbuvų patirtis rodo, kad vidutiniškai išnaudojama apie 80 proc. struktūrinių fondų lėšų.

Kuriant administracinę sistemą, svarbu sudaryti optimalias sąlygas, kad struktūrinių fondų parama būtų įsisavinta efektyviai. Administracinę sistemą sudaro institucinė sąranga, žmogiškieji išteklių, sistemos ir darbo priemonės. Šioje srityje labai svarbus yra sistemos atitikimas formaliems reikalavimams, nustatytiems Europos Komisijos reglamentuose (daugiausiai reglamente Nr.1260/99). Lietuvoje, ruošiantis struktūrinių fondų valdymui, dar 2001 m. liepos 31 d. buvo priimtas Vyriausybės nutarimas Nr. 953 “Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės tvarkos”. Šiame nutarime buvo nustatyta institucinė paramą administruosiančių institucijų sąranga bei atsakomybės pasiskirstymas. Kaip minėta aukščiau, Lietuva pasirinko centralizuoto paramos valdymo modelį.

Tačiau net ir geriausia institucinė sąranga negarantuoja efektyvaus struktūrinių fondų paramos gamybos sektoriui įsisavinimo. Ne mažiau nei pati sąranga svarbu ir žmogiškieji išteklių bei reikiamos darbo priemonės.

Kalbant apie žmogiškuosius išteklius, svarbu atskirti kokybę nuo kiekybės. Administravimui reikalingų žmoniškųjų išteklių kiekį identifikuoja ir formuoja atsakingos institucijos, atsižvelgdamos į administruojamų projektų pobūdį bei kiekį. 2003 m. Europos Komisijos monitoringo ataskaitoje dėl Lietuvos pažangos rengiantis narystei ES 21 skyriuje buvo pažymėta, kad Lietuva dėjo pakankamas pastangas papildant ir išsaugojant kvalifikuotą personalą. 2003 m. duomenimis 312 darbuotojų dirbo tiesiogiai su priešištojiiniu pasirengimu ar struktūrinių fondų valdymo pasirengimu bei šių fondų administravimu. Komisija taip pat įvertino gebėjimų tobulinimo pastangas ir konstatavo, kad personalo kvalifikacijos tobulinimo planas yra pilnai išvystytas.

Kokybę išmatuoti yra sudėtingiau negu kiekybę. Tačiau akivaizdu, kad tiesiogiai paramą administruojančios įgyvendinančios institucijos negali kasdieniniam projektų administravimui samdyti itin aukštos kvalifikacijos ekspertų. Tokių ekspertų samdymas reikštų didelius administracinius kaštus, be to, sunku būtų rasti reikiamą skaičių tokių darbuotojų. Siekiant pagerinti paramą gamybos sektoriui administruojančių institucijų darbo kokybę, kiekvienai įgyvendinčiai institucijai galima būtų paskirti po vieną ar kelis ekspertus, nuolat dirbančius šiose institucijose. Pažymėtina, kad tokie ekspertai buvo samdomi įgyvendinant PHARE programą Lietuvoje. Turint omenyje ES paramos (PHARE ir struktūrinių fondų) administravimo panašumus, šie ekspertai galėtų tęsti darbą administruojant struktūrinių fondų paramą. Ekspertų atsakomybė galėtų apimti techninę pagalbą, pvz. darbuotojų konsultacijas metodiniais darbo klausimais, nuolatinę Europos Komisijos reglamentų analizę, jų taikymą darbo procedūrose. Ekspertai taip pat galėtų atlikti koordinuojantį vaidmenį tarp įgyvendinančių, tarpinių ir valdančiosios institucijų. Kadangi ekspertai būtų gerai susipažinę su įgyvendinančių institucijų bei paramos gavėjų problemomis, jie taip pat galėtų dalyvauti įvairiose darbo grupėse, rengiant paramą reglamentuojančių įstatymų bei kitų susijusių teisės aktų rengime, procedūrų tobulinime ir pan. Ekspertas ar ekspertų grupė galėtų priklausyti ne tiesiogiai įgyvendinančioms institucijoms, tačiau būti paskirti vadovaujančiosios institucijos konkrečiai prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ administravimui.

Darbo priemonės svarbios tuo, kad yra užtikrinamas žinių (*know-how*) surinkimas ir perdavimas. Pvz. sukurti ir patvirtinti metodiniai nurodymai darbuotojams leidžia institucijoms išvengti su personalo pasikeitimu susijusios rizikos. Jeigu metodika yra ne rašytinė, o tik atskirų darbuotojų žinios, šioms darbuotojams palikus organizaciją, ją palieka ir žinios. Detali projektų vertinimo metodika yra sukurta, tačiau įstatymuose ar nutarimuose nėra reikalavimo įgyvendinčiai institucijai parengti projekto išlaidų vertinimo metodiką. Tai apsunkina ne tik paramos gavėjus, kurie neturi informacijos apie reikalavimus projekto išlaidoms ir jų pagrindimui, bet ir įgyvendinančias institucijas (LVPA/CPVA), kurios neturi rašytinio, teisinio pagrindo pagrįsti savo reikalavimus. Be to, taip sukuriama nerašytinis *know-how*, rizikingas dėl darbuotojų pasikeitimo. Dalis metodikos turėtų būti nustatyta

Gairėse pareiškėjams, kuriose turėtų būti išlaidų apskaitos reikalavimų skyrius. Tačiau šis skyrius nei vienoje iš Gairių nėra parengtas, nors pirmieji struktūrinių fondų paramą pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ projektai jau pradėti įgyvendinti. Tiek įgyvendinančioms institucijoms, tiek paramos gavėjams visos su projektu susijusios dokumentacijos parengimas, tinkamų išlaidų deklaravimo bei apskaitos procesas būtų suprantamesnis bei lengvesnis, jei būtų parengti specialūs Vadovai paramos gavėjams (pavyzdys – Phare Vadovai subsidijų gavėjams), arba, kaip tai buvo įgyvendinta Ispanijoje, parengti Gairių komentarai.

Informacinių technologijų sistemos reikalingos informacijai tarp BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ administruojančių institucijų keistis, monitoringui vykdyti bei ruošti ataskaitas Vyriausybei ir Europos Komisijai. Nors kiekviena ES šalis narė turi skirtingus monitoringo vykdymo informacinių technologijų pagalba modelius, visose iš jų yra įkurtos tam tikros centralizuotos duomenų surinkimo ir apdorojimo sistemos. Lietuvoje numatyta, kad paramą gamybos sektoriui administruojančios institucijos naudosis specialia SFMIS (angl. *Structural Fund Management Information System*) kompiuterine programa. SFMIS – ES struktūrinių fondų ir ES Sanglaudos fondo informacinė kompiuterizuota valdymo ir priežiūros sistema, skirta duomenų kaupimui, ataskaitų rengimui, monitoringui vykdyti. SFMIS sistema turėjo būti paruošta iki paramos administravimo pradžios, t.y. iki paraiškų paramai gauti priėmimo. Tačiau ši sistema pradėjo funkcionuoti tik 2005 m. balandžio pabaigoje, todėl paramą pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ administruojančios institucijos turėjo fiksuoti informaciją rankiniu būdu. Deja, tokiu būdu fiksuojama informacija reikalauja daug laiko išteklių, taip pat sunku taip susisteminta informacija keistis tarp institucijų, ją apibendrinti bei ruošti bendras ataskaitas. Iki šios sistemos funkcionavimo pradžios surinkti duomenys vėliau visvien turės būti suvesti į sistemą, o tai pareikalaus didelių laiko bei žmogiškųjų išteklių. Be to, sistema yra pakankamai sudėtinga, todėl paramą gamybos sektoriui administruosiančios institucijų personalas turi turėti pakankamai laiko išanalizuoti SFMIS sistemos veikimo principus. Kaip dažnai nutinka naujai kuriamoms ir diegiamoms sistemoms, taip ir SFMIS funkcionavimo pradžia yra komplikuoja – sistema pasižymi nedideliais trūkumais ir nesklandumais. Jų koregavimas taip pat pareikalaus laiko išteklių. Lietuva turėjo pakankamai laiko pasiruošti SFMIS įdiegimui, todėl ji galėjo būti sukurta dar prieš pradėdant skirstyti paramą. Pvz. Čekijoje, kuri struktūrinių fondų paramą taip pat administruoja pirmą kartą, tokia centralizuota monitoringo IT sistema (MSSF) buvo sukurta 2004 m. kovą, ir oficialiai publikuota² internete. Graikijos 1994-1999 m. programavimo laikotarpio *ex-post* įvertinime yra pažymėta, kad minėtu laikotarpiu į SFMIS sistemą nebuvo suvesti visi reikalingi duomenys. Kaip viena šios problemos priežasčių minima paramą administruojančio personalo žinių informacinių technologijų taikymo srityje, stoka. Kita problema buvo ta, kad kiekvienai programai vadovaujančios institucijos be

² www.structuralni-fondy.cz

SFMIS sistemos naudojo atskiras informacines programas, kurios nebuvo tarpusavy susietos. Dėl šių priežasčių buvo sudėtinga paruošti paramos įgyvendinimo ataskaitas, kurių reikalauja Europos Komisija, bei sekti programos įgyvendinimą. Nesinaudojimas SFMIS sistema bei netinkamas jos naudojimas *ex-post* įvertinime yra minimas kaip svarbi Graikijoje buvusi problema, kuri turėjo įtakos neefektyvinam struktūrinių fondų paramos įsisavinimui.

3.2. Įsisavintų lėšų kiekis

Įsisavintų lėšų kiekis svarbus dėl dviejų priežasčių. Pirmoji priežastis akivaizdi – kuo daugiau paramos bus įsisavinta, tuo labiau bus pasiekti BPD ir jo priede nustatyti tikslai. Antroji priežastis slypi taip vadinamoje *n+2* taisyklėje. Ši taisyklė reiškia, kad fondų skiriama parama turi būti įsisavinta per einamuosius metus, kuomet ji buvo pradėta teikti, arba per sekančius dvejus metus. Tai reiškia, kad pvz. 2004 metais skirtos paramai lėšos (218 mln. Lt) turi būti panaudotos iki 2006 metų. Nepanaudotas skirtų lėšų likutis negali būti panaudotas vėliau. Be to, sumažinama parama kitam paramos teikimo laikotarpiui.

Prieš prasidedant struktūrinių fondų lėšų skirstymui, pagrindinis visuomenės ir valdžios struktūrų dėmesys buvo skiriamas įsisavintų lėšų kiekiui. Baimintasi, jog Lietuva nesugebės įsisavinti visų jai skirtų paramos lėšų bei kad verslas bus pasyvus. Šiuo metu matyti, kad tokioms pesimistinėms prognozėms nebuvo pagrindo. Atvirkščiai, pagrindine šių dienų problema tapo paramos pasiūlos ir paklausos santykis. 2005 m. vasario 17 dieną Ūkio ministro sprendimu buvo sustabdytas paraiškų ES struktūrinių fondų paramai gauti priėmimas. Tokio kontraversišku nuomonių sulaukusio sprendimo priėmimo priežastis – paramos paklausa, viršijanti pasiūlą. Nuo 2005 m. vasario mėnesio paklausa ženkliai padidėjo.

Pasibaigus paraiškų priėmimui, 2005 m. balandžio 1 d. LVPA duomenimis, didžiausia konkurencija buvo tarp verslo investicinių projektų (gauta daugiausiai paraiškų ir prašoma didžiausia paramos suma). Pagal 3.1 priemonę „Tiesioginė parama verslui“ gauta 362 paraiškų, prašoma 996,1 mln. litų paramos. Mažiausia konkurencija – 3.2 priemonėje „Verslo aplinkos gerinimas“, gauta 37 paraiškos, prašoma 134,2 mln. litų paramos.

Iš viso pagal priemonę „Tiesioginė parama verslui“ dar nepaskirstyta apie 201,2 mln. Lt. Tai reiškia, kad santykinė konkurencija pagal šią priemonę yra 2,8. Mažiausia konkurencija – 3.2 priemonėje „Verslo aplinkos gerinimas“ – prašoma 43,3 mln. litų paramos. Iš viso pagal šią priemonę liko paskirstyti apie 149,3 mln. Lt. Pagal priemonę „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“ dar nepaskirstyta 236,6 mln. Lt, nors prašoma beveik 2 kartus didesnės paramos sumos. Pagal priemonę „Informacinių

technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“ liko nepaskirstyta 201,29 mln. Lt. Prašoma paramos suma viršija paramos pasiūlą 1,5 karto.

9 lentelė. LVPA administruojamų paraiškų ir patvirtintų projektų duomenys pagal priemones³

<i>BPD priemonė</i>	<i>Bendra paramos suma pagal BPD (mln. Lt)</i>	<i>Patvirtintų projektų paramos lėšų suma (mln. Lt)</i>	<i>Naujai gautų paraiškų skaičius⁴</i>	<i>Prašoma paramos suma</i>
3.1. Tiesioginė parama verslui	356	154,8	362	996,2
3.2. Verslo aplinkos gerinimas	152,6	5,2	37	134,2
3.4. Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos	311,9	75,3	73	576,9

10 lentelė. CPVA administruojamų paraiškų ir patvirtintų projektų duomenys⁵

<i>Priemonė</i>	<i>Bendra paramos suma pagal BPD (mln. Lt)</i>	<i>Patvirtintų projektų paramos lėšų suma (mln. Lt) pagal pasirašytas sutartis</i>	<i>Gautų paraiškų skaičius (iš viso) (mln. Lt)</i>	<i>Prašoma paramos suma (mln.Lt)</i>
3.3. Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra	217,7	16,41	66	336,98

2005 m. gegužės 1 d. Finansų ministerijos duomenimis, pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ pateiktų paraiškų skaičius siekė 600, o pagal šias paraiškas prašoma paramos suma – 2427, 439 mln. Lt. Prašoma paramos suma šiam prioritetui BPD nustatytą sumą viršijo 2,3 karto. Pagal pasirašytas sutartis (23) paskirstyta 17 proc. visos numatytos sumos, arba 181,317 mln. Lt.

³ Šaltinis: www.lvpa.lt. 2005 m. balandžio 1 d. duomenys.

⁴ Nurodomas paraiškų skaičius ir prašoma parama iš viso įregistruotų paraiškų skaičiaus (890) ir bendros sumos (2791,7 mln. Lt) atėmus: paraiškas, grąžintas pareiškėjų prašymu, atmetas paraiškas bei jau paskirtą paramą projektams įgyvendinti. Iki 2005-04-01 atrankos komitetui perduotos paraiškos įskaitytos.

⁵ Šaltinis: www.finmin.lt. 2005 m. kovo 1 d. duomenys

Nors ŪM priimtas sprendimas sustabdyti paraiškų priėmimą buvo logiškas ir optimalus susidariusiai situacijai spręsti, jis turėjo neigiamų pasekmių daliai verslo sektoriaus, ketinusio pasinaudoti struktūrinių fondų parama. Galimybė gauti paramą pasinaudojo ne protingesni, tačiau greitesni, bei buvo eliminuota galimybė projektams konkuruoti tarpusavyje. Problema buvo užprogramuota pačioje administravimo sistemoje.

Pagal Lietuvos 2006 m. BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisykles, galiojusias iki 2005 m. vasario 4 d., parama galėjo būti skiriama taikant vieną iš trijų paramos teikimo procedūrų:

- 1) *Tiesioginio finansavimo* procedūra. Ji taikoma tada, kai yra tik vienas pareiškėjas, kuris pagal savo kompetenciją ir jam Lietuvos Respublikos teisės aktų priskirtas funkcijas gali įgyvendinti konkrečias pagal BPD priemonę numatytas veiklos sritis ir yra tiesiogiai įvardytas BPD priede.
- 2) Taikant *ribotos trukmės* paramos skyrimo procedūrą, pagal kiekvieną kvietimą teikti paraiškas gali būti apribotos BPD priemonės veiklos sritys, pagal kurias skiriama parama ir remtinios pareiškėjų grupės. Pagal šią procedūrą paramos teikimas vyksta etapais (pvz. vieną kartą per metus). Procedūros privalumas yra tas, kad tarpinė institucija gali reguliuoti kvietimų laiką ir skaičių, atsižvelgdama į poreikį. Tačiau taikant tokią procedūrą, paramos gavėjai negali žinoti, kuris kvietimas bus paskutinis.
- 3) *Tęstinio paramos teikimo* procedūra taikoma, kuomet tikimasi sulaukti daug ir įvairių, sunkiai tarpusavyje palyginamų projektų.

ŪM pasirinko tęstinio paramos teikimo procedūrą, nors kitos ministerijos naudoja ribotos trukmės procedūrą. Tokiu būdu buvo nustatytas galutinis paraiškų padavimo terminas – 2006 m. liepa. Sutrumpinus šį terminą, dalis pareiškėjų nespėjo laiku paruošti projektų.

Atsižvelgiant į susidariusią padėtį, Finansų ministerija naujai išleistose projektų, finansuojamų įgyvendinant Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, teikimo, vertinimo ir atrankos taisyklėse, panaikino tęstinio paramos teikimo taikymo galimybę, todėl ateityje parama gamybos sektoriui bus skiriama taikant ribotos trukmės procedūrą. Vis dėlto reikia pastebėti, kad ši paramos skyrimo procedūra, kaip tęstinė, neužtikrina reikiamo konkurencingumo tarp projektų, kadangi vieno kvietimo metu, esant dideliame projektų sraute, gali būti išnaudota visa paramos suma. Taip yra todėl, kad kiekvienas projektas, surinkęs reikiamą skaičių balų, turi teisę patekti į Projektų atrankos komitetą. Norint sukurti konkurenciją tarp projektų, kuri leistų projektų atranką praeiti tik tiems projektams, kurie iš tiesų yra geriausi, būtų logiška visą konkrečios priemonės paramos sumą paskirstyti pagal numatomus kvietimus. Tokiu būdu, esant ribotai paramos sumai konkrečiu kvietimo teikti paraiškas laikotarpiu, į Projektų atrankos komitetą patektų tik tie projektai, kurie surinko didžiausią balų skaičių.

Pirmieji patvirtinti projektai, teikti pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ pasižymėjo prašomos paramos dydžiu. Vidutinė skirta projekto suma, 2005 m. gegužės 1 d. duomenimis, pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ yra 7,88 mln. Lt. Tokių projektų patvirtinimas turi ir privalumų, ir trūkumų. Didesnės apimties projektų administravimas reikalauja mažesnių administravimo išlaidų, kurios, kaip minėta, tenka valstybei. Antra vertus, taip greičiau išnaudojama parama, todėl didelė dalis potencialių paramos gavėjų nebeturi galimybės pretenduoti į ją. Be to, administruojant didelius projektus, atitinkamai susiduriama su didesne rizika, jog dalis jų nebus įgyvendinti ar kad skirtos lėšos bus prarastos.

Reikia pastebėti, kad pagal pateikiamų paraiškų skaičių SVV įmonės pirmauja prieš stambų verslą. 2005 m. vasario 25 d. duomenimis, nuo paraiškų teikimo pradžios SVV įmonės buvo pateikę 220 paraiškų, didelės įmonės – 62 paraiškas. Tuo tarpu pagal suteiktą paramą matyti, kad ją gauna išskirtinai stambiosios įmonės (žr. *Priedai*. 1 lentelė). Tokios situacijos priežastys gali būti įvairios – nuo menkų SVV gebėjimų parengti projektus, iki neskaidraus paramos paskirstymo.

Ūkio subjektams, teikiantiems paraiškas gauti struktūrinių fondų paramą, teikiama pagalba pagal pagalbos schemas – smulkaus ir vidutinio verslo (toliau – SVV) pagalbos schemą ir regioninės pagalbos schemą, pagal kurias atitinkamai paramą gauna SVV įmonės bei didelės įmonės. Šios pagalbos schemas reglamentuoja pagalbos teikimo sąlygas ir apribojimus, finansuojamas išlaidas, pagalbos intensyvumą, pagalbos dydį projektui ir pan. Tačiau tarp šių pagalbos schemų bendra paramos gamybos sektoriaus plėtrai suma nėra paskirstyta. Tokiu būdu, SVV įmonės ir didelės įmonės konkuruoja dėl tų pačių lėšų, tik skirtingomis sąlygomis. Dabartinė situacija rodo, kad paramą daugiausiai gauna didelės įmonės. Tai yra logiška, kadangi projekto parengimui didelė įmonė gali skirti didesnę lėšų dalį, todėl tokie projektai gali būti pranašesni už parengtus smulkių įmonių, kurioms paprastai trūksta įgūdžių projektą rengti patiems, o samdyti konsultacines įmones jos turi ribotus finansinius išteklius. Be to, Gairėse pareiškėjams nustatyta, jog tiek SVV, tiek didelių įmonių projekto išlaidoms už konsultavimo paslaugas kompensuoti didžiausias pagalbos intensyvumas – iki 50 procentų nuo tinkamų kompensuoti išlaidų dydžio. Vienintelė išskirtis – kad didelės įmonės, gaudamos pagalbą šioms išlaidoms kompensuoti, negali pažeisti *de minimis* taisyklės. Tačiau iš esmės sąlygos naudotis konsultacinių įmonių paslaugomis yra vienodos. Norint išvengti tokios nelygiavertės konkurencijos, SVV turėtų būti skirta atskira priemonė programavimo dokumente. Kaip alternatyva SVV įmonėms galėtų būti plačiau teikiamos nemokamos konsultavimo paslaugos, pagalba ruošiant projektus – tai sudarytų didesnes galimybes konkuruoti su didelių įmonių ruošiamais projektais.

3.3. Tinkami projektai

Tinkamų projektų pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ problema yra daugialypė. Analizuojant šį problemų segmentą, galima išskirti pagrindines problemas tokiose srityse:

- 1) projektų srautas;
- 2) tinkama projekto idėja;
- 3) nuosavo lėšų indėlio užtikrinimas;
- 4) paramos dokumentų kokybė;
- 5) projekto parengimo kaštai;
- 6) projekto parengimo ir įgyvendinimo laikas;
- 7) projektai veiklos problemoms spręsti, o ne infrastruktūrai gerinti;
- 8) regioninė politika;
- 9) informacijos trūkumo problema.

Projektų srautas apribojamas dar programavimo etape – nustatant paramos kryptį, atrankos kriterijus, administracines procedūras, apribojimus. Visų pirma reikia pastebėti, kad kai kurios įmonės negali gauti paramos dėl to, kad užsiima ES nefinansuojama veikla. Pvz. finansuojant gamybos sektoriaus plėtrą nėra remiama prekyba. Tuo tarpu apie 40 proc. Lietuvos MVĮ užsiima šia veikla. 2003 m. pabaigoje MVĮ sudarė 99,4 proc. visų šalies įmonių. Tai reiškia, kad apie 39,4 proc. visų Lietuvos įmonių struktūrinių fondų parama gamybos sektoriui pasinaudoti negali. Vienintelė galimybė šioms įmonėms pasinaudoti minėta parama yra alternatyvios veiklos projekto sukūrimas. Tokiu atveju pareiškėjui prieš teikiant projektą tereikėtų papildyti įmonės įstatus. Tačiau jis neturėtų naujosios ekonominės veiklos patirties, už kurią vertinimo metu teikiami balai. Tai reiškia, kad esant dideliame projektų sraute, toks projektas būtų mažiau konkurencingas.

Projektų srautą gali apriboti ne tik potencialių paramos gavėjų rato sumažinimas, bet ir tokie veiksniai kaip informacijos trūkumas, nesugebėjimas užtikrinti nuosavų lėšų indėlį ir pan. Siekiant išvengti menko projektų srauto problemos, programavimo procese turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys galimo projektų srauto sukūrimui – atliekamos galimybių, paramos paklausos studijos, tyrimai. Valstybės strategija yra svarbi, tačiau ji liks tik teorinė, jei numatytoje intervencijos srityse nebus įgyvendintas reikiamas kiekis projektų. Be to, nustatant priemones, intervencijų sritis ir projektų atrankos kriterijus, reikėtų laikytis tarpinio varianto tarp bendrai apibrėžtų ir griežtai apibrėžtų kriterijų. Kuomet nustatyti kriterijai yra neaiškiai apibrėžti, kyla pavojus neįgyvendinti užsibrėžtų programos tikslų. Antra vertus, griežtai apibrėžti kriterijai gali lemti menką paramos paklausą, kadangi apribojami potencialūs paramos gavėjai ir projektų tinkamumas.

Kita problema, su kuria susiduria pareiškėjai, yra **tinkama projekto idėja**. Tam, kad projektas būtų tinkamas, jis turi prisidėti prie atitinkamos BPD prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ priemonės uždavinių įgyvendinimo, atitikti finansuojamas veiklas. Tai reiškia, kad projektas turi ne tik tenkinti pareiškėją, bet ir atitikti valstybės strategiją, įtvirtintą BPD. Be to, parama yra suteikiama tada, kai įgyvendinus projektą sumažėja gaminių savikaina, išauga pridėtinė vertė, padidėja eksporto galimybė. Tradicinei pramonei sunku konkuruoti dėl lėšų, nes nėra lengva parengti projektą, kuris tradicinėje pramonės šakoje labai padidintų pridėtinę vertę.

Svarbi projekto tinkamumo struktūrinių fondų paramai gauti sąlyga yra ir įmonės ekonominis gyvybingumas (pelningumas). Ši tinkamumo sąlyga nustatyta tam, kad būtų patikrinta, ar įmonė sugeba efektyviai vykdyti savo veiklą ir yra stabili (tai parodo, ar ji sugebės įgyvendinti projektą). 2000-2002 m. MVĮ grynasis pelningumas⁶ buvo nevienodas ir vidutiniškai sudarė 1,9 proc. Tai rodo, jog vienas pajamų litas MVĮ vidutiniškai davė 1,9 proc. grynojo pelno. Anot ekspertų, šis rodiklis rodo, jog MVĮ nuosavų lėšų panaudojimo investicijoms galimybės yra mažos. Tai patvirtina ir projektų, kuriuos ketinama įgyvendinti gamybos sektoriaus plėtros srityje, atrankos rezultatai – paramą gauna didžiosios Lietuvos įmonės.

Ekonominio gyvybingumo (pelningumo) sąlyga susijusi ir su **nuosavų lėšų indėlio užtikrinimo** problema, kuri gali iškilti pareiškėjams. Varžantis dėl ES struktūrinių fondų lėšų gamybos sektoriui, prioritetai yra teikiami projektams, kuriuose dalyvauja daugiau nuosavų lėšų. Problema ne tokia aktuali viešiesiems projektams, nes jų paramos viršutinė riba pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ yra iki 100 proc. visų finansuotųjų projekto tinkamų išlaidų. Tuo tarpu privatiems projektams – iki 50 proc. visų finansuotųjų projekto tinkamų išlaidų (išimties smulkiam ir vidutiniam verslui – iki 65 proc.). Be to, nuosavos lėšos yra reikalingos projekto įgyvendinimo procese. Paramos lėšos yra skiriamos remiantis kompensavimo principu – t.y. išlaidos atliekamos paramos gavėjų lėšomis, ir tik vėliau, patikrinus išlaidų tinkamumą, jos yra kompensuojamos paramos lėšomis (plačiau tai aptarta šio darbo 2.2 poskyryje). Tai reiškia, kad paramos gavėjai turi pradėti projektus įgyvendinti savo lėšomis.

Aktuali tiek pareiškėjams, tiek administruojančioms institucijoms problema yra **paramos dokumentų kokybės** problema. Net ir geriausią idėją generuojantis projektas gali būti atmestas, jeigu netinkamai parengiama paraiška ar kiti dokumentai. LVPA projektų vertintojų teigimu, paraiškos pagal prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ turi tokius trūkumus kaip paraiškose minimų faktų bei paramos būtinumo nepagrindimas, netinkamų išlaidų (arba dalies netinkamų išlaidų) prašymas, taip pat nepateikiami visi būtini dokumentai ir kt. Tai gali sąlygoti informacijos stoka, nepakankamas atidumas, skubėjimas pateikti paraišką.

⁶ Grynasis pelningumas (angl. *net profitability* arba *net profit margin*) – rodiklis, parodantis, kiek grynojo pelno tenka vienam parduotos produkcijos ar suteiktų paslaugų litui.

Minėta problema yra susijusi ir su **projekto parengimo kaštų** problema. Paramos lėšos skiriamos tinkamai parengtiems projektams, o ne programoms ar idėjoms įgyvendinti. Projekto parengimas yra sudėtingas procesas. Tam reikalingi tiek žmogiškieji, tiek finansiniai, tiek laiko ištekliai. Netgi pasitelkus šiuos išteklius, paruošti projektą, kuris būtų konkurencingas tarp kitų panašių projektų, yra sudėtinga. Projekto paruošimui taip pat reikalinga ir žinios, kompetencija.

Kai kurie pareiškėjai pasinaudojo galimybe parengti projektus PHARE programos lėšomis. 2005 m. vasario 17 d. sustabdžius paraiškų priėmimą pagal tris priemones, dalis šių pareiškėjų nespėjo pateikti paraiškų paramai pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ gauti. Tokiu būdu liko neįgyvendinti jų išsipareigojimai, prišimti pagal PHARE programą.

Pareiškėjai, dėl vienokių ar kitokių priežasčių negalintys patys paruošti projekto, gali naudotis konsultacinių įmonių, rengiančių projektus už tam tikrą mokestį, paslaugomis. Konsultacinės įmonės yra pranašios tuo, kad yra išanalizavusios daugiau informacijos apie paramai gauti keliamus reikalavimus, turi projektų rengimo patirtį. Be to, skirtingai nuo nemokamų konsultavimo paslaugų, kurias teikia įgyvendinančios institucijos, konsultavimo įmonės gali patarti ir dėl projekto idėjos. Nors oficialiai savo paslaugų kainų konsultacinės įmonės neskelbia, paprastai jos ima fiksuotą mokestį už paraiškos parengimą ir taip vadinamą sėkmės mokestį už patį projektą – t.y. jei projektas gauna paramą, konsultacinė įmonė gauna patvirtintos paramos sumos procentinę dalį. Paprastai mokestis svyruoja nuo 2 iki 10 proc. gautos paramos sumos. Iš ES struktūrinių fondų lėšų privačiam sektoriui taip pat kompensuojamos konsultavimo išlaidos, tačiau pagalbos intensyvumas⁷ konsultavimo paslaugoms siekia tik iki 50 proc. nuo tinkamų kompensuoti išlaidų dydžio.

Projekto įgyvendinimas taip pat reikalauja išlaidų iš projektų vykdytojų. Tai ne tik tiesioginės su projektu susijusios išlaidos, bet ir tokios netiesioginės išlaidos kaip materialiojo turto draudimas, projekto auditas. Problema išspręsta nusprendus į tinkamas išlaidas įtraukti draudimo ir audito atlikimo išlaidas, tačiau remiantis nuosavo lėšų indėlio principu, šių išlaidų dalį privatus sektorius turės apmokėti ir iš savo lėšų.

Kita su projektų pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ parengimu ir įgyvendinimu susijusi problema yra **laikas**. Projektų rengimas nuo projekto idėjos iki galutinio projekto gali trukti daugiau nei vienerius metus, kadangi projektai apima ne tik projektų aprašymą, bet ir įvairius priedus (verslo planai, galimybių studijos, poveikio aplinkai vertinimas ir kt.). Reikia pastebėti, kad laiko problema paruošus projektą išlieka. Pvz. nors paraiškų svarstymui numatytas trijų mėnesių laikotarpis, paprastai šis procesas trunka apie pusmetį⁸. Įgyvendinant projektą, paramos gavėjai taip pat susiduria su

⁷ Pagalbos intensyvumas – teikiamos pagalbos išraiška procentais, skaičiuojant nuo bendros pagalbos gavėjo tinkamų finansuoti išlaidų priskiriamų tam tikrai kategorijai, sumos.

⁸ Tikslus paraiškų svarstymo laikotarpis nereglamentuojamas; jis priklauso nuo projekto apimties, pobūdžio, sudėtingumo ir pan.

laiko problema. Pvz. prašomų kompensuoti išlaidų tinkamumo tikrinimas trunka iki 60 kalendorinių dienų pagal kiekvieną mokėjimo prašymą. Ši problema yra sunkiai išsprendžiama, kadangi sutrumpinus išlaidų tinkamumo vertinimą, nukentėtų išlaidų patikrinimo kokybė. Nustatytas laikotarpis valstybės interesų kontekste yra greičiau privalumas, negu trūkumas. Valstybė yra suinteresuota teisingu lėšų panaudojimu, pažeidimų nebuvimu. Pakankamas laikas vertinimui yra vienas iš sėkmingo, tinkamo ir teisingo ES lėšų, skirtų gamybos sektoriui, panaudojimo kriterijų. Todėl pareiškėjas pastarąją su laiku susijusią problemą turėtų priimti kaip struktūrinių fondų paramos teikimo ypatybę, ir prieš teikiant projektą apsispręsti, ar jį tenkina nustatytos sąlygos.

Laiko problemą taip pat galima būtų išspręsti diferencijuojant projektų atrankos procesą. Šiuo metu nustatytos projektų atrankos taisyklės leidžia vertinti projektus eilės tvarka, atsižvelgiant į jų pateikimo laiką. Tačiau akivaizdu, kad didelės apimties projektams įvertinti reikia didesnių laiko išteklių. Be to, šių projektų vertinimas reikalauja gilesnių žinių iš projektų vertintojų. Todėl būtų tikslinga įvesti naują projektų vertinimo sistemą: po kiekvieno kvietimo teikti paraiškas, surinkti projektai turėtų būti padalinami į dvi (ar daugiau) grupių – didelių projektų grupę ir mažų projektų grupę. Didelių projektų vertinimui galėtų būti nustatytas ilgesnis vertinimo laikas, bei atitinkamai suformuota stipresnė projektų vertintojų bei Projektų atrankos komisijos sudėtis, į pastarąją įtraukiant daugiau ekonominių ir socialinių partnerių, regionų atstovų bei reikiamų ekspertų. Skirtingų vertinimo terminų taikymas turėtų prasme tik tuo atveju, jeigu dideli ir maži projektai tarpusavyje nekonkuruotų, t.y. jeigu būtų taikoma tęstinio paramos teikimo procedūra, arba jei parama SVV ir didelėms įmonėms būtų atskirta.

Laiko problemą pradėjus įgyvendinti projektą galima būtų spręsti mažinant biurokratinįs įgyvendinančių institucijų (LVPA/ CPVA) barjerus. Biurokratiniai barjerai stabdo projektų įgyvendinimą tiek institucijų viduje (susirašinėjimas tarp atsakingų padalinių, lėta informacijos sklaida, lėtas sprendimų priėmimas ir kt.), tiek šioms institucijoms bendraujant su paramos gavėjais (projekto biudžeto pakeitimų, pirkimo planų derinimas ir kt.). Biurokratiniai barjerai būdingi daugeliui ES struktūrinių fondų paramą gaunančių šalių, ir tai lemia paramos teikimo sąlygų, nustatytų pačios ES, griežtumas. Tačiau administruojant paramą prioritetą turėtų būti projekto įgyvendinimas, o ne griežtas, nelankstus taisyklių laikymasis. Įgyvendinančios institucijos taip pat turėtų svarstyti galimybes išplėsti atsakingų darbuotojų skaičių.

Svarbi problema yra finansavimas projektų, kurie skirti daugiau **veiklos problemoms spręsti**, o ne infrastruktūrai gerinti. Pagal ES struktūrinę politiką, parama negali būti teikiama valstybės, savivaldybių ar privataus sektoriaus paramos gavėjų finansiniams sunkumams palengvinti. Pvz. Graikijoje didelė dalis struktūrinių fondų pirmuoju programavimo laikotarpiu buvo panaudoti viešojo administravimo efektyvumo ir veiksmingumo gerinimui, kadangi viešasis sektorius tuo metu pasižymėjo keletu trūkumų. Tai galėjo būti viena iš nesėkmingo ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo

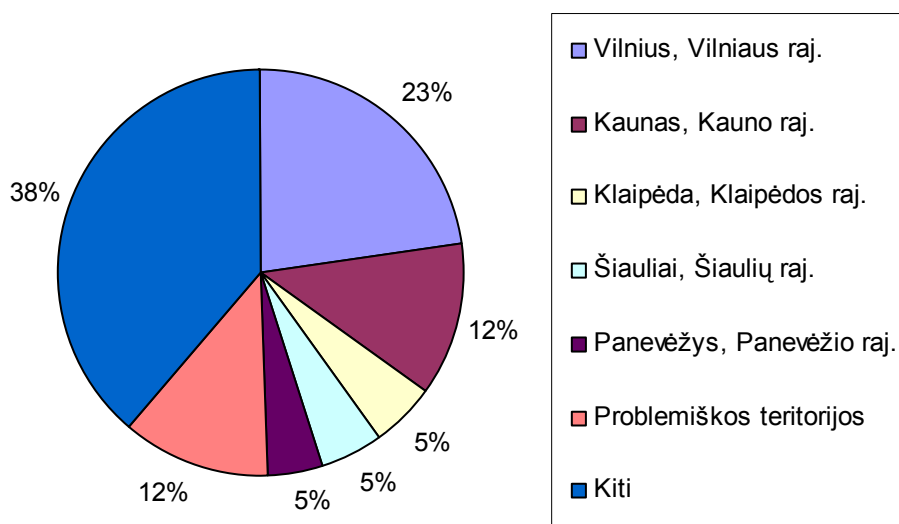
priežasčių. Kaip žinia, Graikija iki šiol laikoma tipišku paramos įsisavinimo neefektyvumo pavyzdžiu. Nors pagal įsisavinimo sumą Graikija nedaug atsilieka nuo kitų ES šalių, makroekonominiai rodikliai po pirmųjų programavimo laikotarpių nepagerėjo. Kitaip tariant, Graikijoje lėšos buvo įsisavintos, tačiau įsisavintos neefektyviai. Kitos ES šalys ar regionai taip pat turėjo neigiamos patirties. Suprasdamos, kad jeigu jos nesugebės įsisavinti visų lėšų, ateity finansavimo suma bus sumažinta, šalys ar regionai stengėsi bet koku būdu panaudoti skirtą paramą, neatsižvelgdamos į tai, ar pasirinktos investicijos bus ilgą laiką naudingos.

Kad išvengtume neigiamos kitų šalių patirties, atrenkant projektus, teikiamus pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“, projektų vertinimo etape didesnę dėmesį reikėtų skirti projekto pagrindimui ir jo planuojamam poveikiui. Planuojamas poveikis turėtų būti ilgalaikis.

Reikia pastebėti, kad vertinant projektus, teikiamus pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ bei suteikiant jiems atitinkamus balus, nepakankamai įvertinamas **regioninis aspektas**.

2005 m. vasario 25 d. LVPA duomenimis, iš 325 paraiškų⁹, net 65 projektus ketinta įgyvendinti Vilniuje, 9 – Vilniaus rajone. Tuo tarpu probleminėse teritorijose ketinta įgyvendinti 38 projektus. 2005 m. birželio 1 d. duomenimis, probleminėse teritorijose bus įgyvendinti 5 projektai.

11 schema. Projektų įgyvendinimo vieta pagal pateiktas paraiškas, 2005 m. vasario 25 d. duomenys

⁹ Paraiškos, teikiamos pagal BPD prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ 3.1, 3.2. 3.4. priemones

Nors teikiant ES struktūrinių fondų paramą Lietuvai, ji traktuojama kaip vienas regionas, tai nedraudžia valstybei lygiagrečiai vykdyti savo regioninės politikos, pasinaudojant struktūrinių fondų paramos teikimo instrumentu. Šiuo metu, vertinant projektus, teikiamus pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“, regioninis aspektas vertinamas suteikiant papildomus balus už projekto įgyvendinimo vietą, t.y. papildomi balai suteikiami, jei projektą numatoma įgyvendinti Ignalinos AE regione ir (arba) kitoje probleminėje teritorijoje ar jei projektas daro teigiamą poveikį to regiono (probleminės teritorijos) socialinei ir ekonominei plėtrai¹⁰. Probleminiai regionai yra nustatyti Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2004 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr.4-346 „Dėl probleminių teritorijų“. Šiame įsakyme nustatytos probleminės teritorijos yra savivaldybės, kurios pagal Lietuvos darbo biržos statistinius darbo rinkos rodiklius (procentais) bedarbių procentas yra didesnis negu 75 proc. už šalies vidurkį. Taigi, nustatant problemines teritorijas atsižvelgiama tik į vieną rodiklį – nedarbo lygį, nors pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 8 d. nutarimą Nr. 428 „Dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų“, probleminės teritorijos išskiriamos ir pagal kitus kriterijus, t.y. pardavimus vienam gyventojui (litais), tiesiogines užsienio ir materialines investicijas vienam gyventojui (litais), ekonominio aktyvumo rodiklį, gyventojų migraciją iš probleminės teritorijos (procentais). Taip pat pažymėtina, kad projektų atrankos procese, teikiant projektams balus už jų vykdymą probleminėse teritorijose, jos nėra reitinguojamos, nors keturiolikoje nustatytų probleminių teritorijų nedarbo lygis ženkliai skiriasi. Todėl būtina peržiūrėti ūkio ministro įsakymu nustatytų probleminių teritorijų sąrašą: jas sureitinguoti pagal išskyrimo kriterijų (-us) nuo problemišiausios iki mažiausiai problemiškos, projektų atrankos procese taikyti balų skalę atitinkamai probleminės teritorijos vietai sąrašė (už labiausiai problemišką teritoriją skiriant didžiausią galimų balų skaičių). Taip pat būtina nustatant šias teritorijas remtis įvairesniais kriterijais, kurie aiškiau atspindėtų regionų padėtį.

Informacijos problema apima du aspektus: pirma, tai pareiškėjų galimybės naudotis informacija apie ES teikiamą paramą pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“, šios informacijos prieinamumas, administruojančių institucijų ir valstybės vaidmuo informuojant visuomenę apie minėtą paramą. Antras aspektas liečia paramą administruojančių institucijų galimybes naudotis jiems reikiama informacija.

Informacijos trūkumo pareiškėjams problemą galima būtų spręsti papildant Gaires pareiškėjams, kaip plačiausiai naudojamą informavimo priemonę, taip pat būtina skatinti pareiškėjus naudotis kitomis informavimo priemonėmis bei įgyvendinančių institucijų paslaugomis. Informavimo priemonės visų pirma turėtų būti pateiktos internete. Reikia pastebėti, kad kitos ES šalys narės, tiek senbuvės, tiek naujosios, internete pateikia daugiau ir labiau koncentruotos informacijos apie

¹⁰ Gairės pareiškėjams – viešųjų projektų, įmonių verslo projektų, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų teikėjams. Projektams, teikiamiems pagal BPD 3.3. priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“, teikiami balai tik už projekto prisidėjimą prie regionų plėtros skirtumų mažinimo.

struktūrinius fondus ir galimybes pasinaudoti jų parama. Dauguma šalių turi atskirus, specialius tinklapius, skirtus informacijai apie struktūrinius fondus teikti. Pvz. Airijoje yra specialus internetinis puslapis, skirtas susipažinti su Airijos Nacionaliniu plėtros planu¹¹, taip pat puslapis, kuriame galima rasti visus su struktūriniais fondais susijusius dokumentus¹². Tuo tarpu Lietuvoje informacija pateikiama fragmentiškai, daugiausiai atsakingų tarpinių ir įgyvendinančių institucijų tinklapiuose. Atsižvelgiant į kitų šalių patirtį, Lietuvoje turėtų būti įkurti specialūs internetiniai puslapiai, kuriuose būtų susistemintai pateikta visa reikiama informacija. Puslapiuose galėtų būti publikuojami ateinančių programavimo laikotarpių bendrojo programavimo dokumentai, dėl kurių visi norintys galėtų pareikšti pastabas, taip pat įvairūs šioje srityje atlikti tyrimai, studijos, straipsniai. Paramos gavėjams taip pat labai padėtų tokiuose puslapiuose veikiančys forumai, kuriuose būtų galima dalintis patirtimi, informacija, užduoti klausimus ir iš atsakingų institucijų gauti atsakymus. Šiuose puslapiuose 2004-2006 m. programavimo laikotarpio pabaigoje galima būtų skelbti labiausiai pavykusius projektus, kaip tai daroma kitose ES šalyse narėse, gaunančiose struktūrinių fondų paramą. Taip pat galima būtų įsteigti specialias informavimo tarnybas, kurios teiktų nemokamas informavimo apie paramą paslaugas. Pvz. Airijoje veikia specialus informavimo padalinys prie Finansų ministerijos, atsakingas už informacijos apie ES struktūrinių fondų paramą sklaidimą.

Siekiant užtikrinti projektų administravimo skaidrumą ir aiškumą, įgyvendinančiosios institucijos taip pat turėtų įdiegti sistemą, kuri leistų pareiškėjams ir paramos gavėjams sekti savo bei kitų pareiškėjų/ paramos gavėjų paraiškų/ projektų eigą. Įgyvendinančių institucijų tinklapiuose turėtų būti nuolat skelbiama, kokioje stadijoje yra projektas – vertinama paraiška, gautų įvertinimo balų skaičius, patvirtintas projektas, gautas, išnagrinėtas, patvirtintas mokėjimo prašymas, išmokėtos lėšos ir pan. Tokiu būdu paramos gavėjai galėtų įsitikinti, ar kitiems projektams neteikiami nepagrįsti prioritetai laiko prasme, bei būtų sumažinta „popierinio susirašinėjimo“ biurokratija tarp administruojančios institucijos ir paramos gavėjo, taigi sumažėtų ir projektų administravimo kaštai valstybei. Įgyvendinančių institucijų puslapiuose taip pat turėtų būti skelbiama informacija apie patvirtintus projektus – trumpas kiekvieno paramą gavusio projekto aprašymas, paramos suma, planuojamas poveikis ir pan. Šiuo metu LVPA/ CPVA internetiniuose puslapiuose projektai aprašomi trumpai, pora sakinių, nėra nurodomas planuojamas jų poveikis.

Taip pat turėtų būti apsvarstyta galimybė susirašinėjimą tarp paramos gavėjo ir LVPA/ CPVA vykdyti elektroniniu paštu, naudojant saugų elektroninį parašą. Tokiu būdu galėtų būti teikiami įvairūs paramos gavėjo prašymai, pranešimai, bei atitinkamai suteikiami saugiu elektroniniu parašu pasirašyti

¹¹ Nacionalinis plėtros planas (angl. *National development plan*) – plėtros planas, kurio pagrindu Airijai teikiama struktūrinių fondų parama; www.ndp.ie.

¹² www.csfinfo.com

atsakymai iš LVPA/ CPVA. Tai ne tik sumažintų paramos administravimo kaštus, bet ir pagreintų informacijos pateikimą.

Su gan specifine informacijos problema susiduria Projektų atrankos komitetai. Tai yra informacijos iš pareiškėjo trūkumo problema. Tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus pareiškėjai teikdami projektus geriausiai žino galimybes projektą įgyvendinti, riziką, su kuria projektas gali susidurti ir kokią naudą jis gali atnešti. Čia reikia išskirti du dalykus – valstybės ekonominę politiką ir privataus sektoriaus lūkesčius. Valstybės politika remiasi integracija į tarptautines rinkas, ilgalaikę regionų plėtra ir kt. Be to, struktūrinių fondų paramos teikimo koncepcija yra ekonomiškai naudingų, bet finansiškai negreitai atsiperkančių projektų finansavimas. Tuo tarpu privataus sektoriaus tikslas dažniausiai yra siekti vienokios ar kitokios naudos. Projektuose jie daugiau linkę pabrėžti stiprybes ir galimybes, negu grėsmes ir trūkumus. Vertinančios projektus institucijos su dabartiniais pajėgumais negali patikrinti visos informacijos, nebent labai didelėmis sąnaudomis. Todėl vertinimo procesas yra ypatingai sudėtingas. Vienas iš problemos sprendimo būdų galėtų būti Projektų atrankos komiteto narių skaičiaus išplėtimas, į vertinimo komisijos sudėtį įtraukiant apskričių ir rajonų atstovus kaip komisijos narius, arba kaip turinčius patariamąją teisę atstovus. Šiuo metu regionus visuose komitetuose atstovauja vienas – Lietuvos savivaldybių asociacijos įgaliotas atstovas (verslo projektų atrankos komitete, turizmo projektų atrankos komitete, priemonės informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtros projektų atrankos komitete). Partnerystės principo įgyvendinimas verslo projektų atrankos procese yra ne privalumas, o būtinybė, kadangi regionų atstovai geriausiai žino vietos problemas, o socialiniai ekonominiai partneriai – verslo aplinką.

Įgyvendinančios institucijos, administruojančios paramą, teikiamą pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“, taip pat susiduria su informacijos trūkumo problema. Kaip nustatyta Gairėse pareiškėjams, teikiantis projektą pareiškėjas negali turėti mokestinių išsipareigojimų valstybei nei projekto teikimo, nei jo įgyvendinimo metu. Tikrinant pareiškėjo pateiktą informaciją apie mokestinius išsipareigojimus, iškyla būtinybė naudotis Valstybinio socialinio draudimo fondo bei Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis. Tuo tarpu, kaip jau minėta aukščiau, jau yra atliekama projektų atranka, kurios metu reikalingi šie duomenys. Tai, jog vis dar nėra galimybės naudotis projektų, pagal juos teikiamų mokėjimo prašymų bei ataskaitų vertinimui reikalingais duomenimis, gali turėti neigiamos įtakos paramos gamybos sektoriui įsisavinimui Lietuvoje.

Įgyvendinančios institucijos (LVPA/ CPVA) yra pasirašiusios bendradarbiavimo sutartis su Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (VRM), taip pat su bankais, draudimo įmonėmis. Pagal šias sutartis, įgyvendinančios institucijos galės prašyti pateikti duomenis apie potencialius ar esamus paramos gavėjus.

Nors Gairėse pareiškėjams (viešųjų projektų, įmonių verslo projektų, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų, el. infrastruktūros bei el. valdžios ir el. paslaugų projektų teikėjams), nustatyta, kad išlaidos, kurioms kompensuoti yra ar buvo skirta pagalba iš ES ar nacionalinio biudžeto lėšų pagal kitas pagalbos gavėjo paraiškas, yra netinkamos, nei CPVA, nei LVPA neturi galimybės šios informacijos patikrinti. Tam, kad įsitikinti ar šios Gairių nuostatos laikomasi, turėtų būti sukurta speciali tarpžinybinė informacinė sistema, kurioje būtų duomenys apie juridinius asmenis, gavusius ES ar valstybinę paramą. Šioje sistemoje taip pat turėtų būti suvesti pirminių apskaitos dokumentų, kurių pagrindu buvo išmokėta ES ar valstybinė parama, duomenys – atitinkamų sąskaitų- faktūrų numeriai, datos, bei kiti reikalingi duomenys. Kol tokia sistema nėra sukurta, teoriškai egzistuoja galimybė, kad juridinis asmuo gali du kartus gauti paramą pagal tuos pačius apskaitos dokumentus.

Išvados

Nors pagal teikiamų ir patvirtintų projektų skaičių galima prognozuoti, kad paramos įsisavinimas kiekybine prasme bus įvykdytas, tai dar neužtikrina efektyvumo principo įgyvendinimo. ES struktūrinių fondų paramos gamybos sektoriui administravimo sistemos analizė suformuoja sekančias problemas ir galimus jų sprendimo būdus:

1. **Nepakankama konkurencija tarp projektų atrankos procese.** Norint sukurti konkurenciją tarp projektų, kuri leistų projektų atranką praeiti tik tiems projektams, kurie iš tiesų yra geriausi, būtų logiška visą konkrečios priemonės paramos sumą paskirstyti pagal numatomus kvietimus. Tokiu būdu, esant ribotai paramos sumai konkrečiu kvietimo teikti paraiškas laikotarpiu, į Projektų atrankos komitetą patektų tik tie projektai, kurie surinko didžiausią balų skaičių.
2. **Žmogiškųjų išteklių darbo kokybės gerinimas.** Norint užtikrinti sėkmingą administracinės sistemos funkcionavimą, būtina nuolat analizuoti ir vertinti žmogiškųjų išteklių poreikį ir padėtį. Turi būti ne tik užtikrintas reikiamas paramą administruojančio personalo kiekis, bet ir kokybė. Kadangi itin aukštos kvalifikacijos darbuotojų samdymas reikštų didelius administravimo kaštus, kokybės problema, atsižvelgiant į PHARE programos patirtį, gali būti sprendžiama paskiriant LVPA/ CPVA vieną ar kelis ekspertus, išmanančius paramos teikimo mechanizmą ir jam keliamus reikalavimus. Ekspertų atsakomybė turėtų apimti techninę pagalbą LVPA/CPVA darbuotojams, jie taip pat galėtų atlikti koordinuojantį vaidmenį tarp įgyvendinančių, tarpinių ir valdančiosios institucijų bei dalyvauti įvairiose darbo grupėse, rengiant paramą reglamentuojančių įstatymų bei kitų susijusių teisės aktų rengime, procedūrų tobulinime ir pan.
3. **Nėra nustatytos projektų išlaidų vertinimo metodikos.** Tai apsunkina ne tik paramos gavėjus, kuriems trūksta informacijos apie reikalavimus projekto išlaidoms ir jų pagrindimui, bet ir įgyvendinančias institucijas (LVPA/ CPVA), kurios neturi rašytinio, teisinio pagrindo pagrįsti savo reikalavimus. Be to, susiduriama su rizika dėl personalo pasikeitimo prarasti *know-how*. Metodika turėtų būti nustatyta Gairėse pareiškėjams, specialiuose Vadovuose paramos gavėjams, arba Gairių komentaruose.
4. **Pavėluotai parengtos reikalingos informacinės darbo priemonės.** Paramą administruojančių institucijų darbą apsunkina SFMIS sistemos įdiegimo vėlavimas. Kitiems programavimo laikotarpiams turi būti užtikrintas savalaikis darbo priemonių parengimas.
5. **Paramos suteikimas stambiams verslo subjektams.** Situacijos analizė rodo, kad SVV įmonėms ir didelėms įmonėms konkuruojant dėl tų pačių lėšų, paramą gauna išskirtinai didžiosios įmonės, nors SVV įmonės yra pateikę daugiau paraiškų. Todėl kitam programavimo laikotarpiui (2007-2013

- m.) būtina svarstyti galimybę programavimo dokumentuose išskirti atskiras priemones stambiams ir smulkiems verslo subjektams. Taip pat galimas problemos sprendimo būdas – nemokamų konsultavimo paslaugų smulkiems verslo subjektams išplėtimas, pagalba ruošiant projektus.
6. **Informacijos trūkumas įgyvendinančioms institucijoms projektų atrankos procese.** Norint užtikrinti tinkamų projektų srautą, būtina tobulinti informacijos, teikiamos pareiškėjams, sklaidimo procesą. Įgyvendinant partnerystės principą projektų atrankos procese, bei norint išvengti informacijos trūkumo iš pareiškėjo problemos, būtina išplėsti Projektų atrankos komiteto sudėtį, įtraukiant į ją apskričių ir rajonų atstovus kaip komisijos narius arba kaip turinčius patariamąją teisę atstovus.
 7. **Informacijos trūkumo, su kuriuo susiduria pareiškėjai ir paramos gavėjai,** problemą reikėtų spręsti keliais būdais:
 - papildyti Gaires pareiškėjams.
 - sukurti spec. internetinį tinklą (-ius), skirtą informacijos apie struktūrinius fondus sklaidai.
 - įdiegti sistemą, kuri leistų pareiškėjams ir paramos gavėjams sekti savo bei kitų pareiškėjų/ paramos gavėjų paraiškų/ projektų eigą.
 8. **Ilgas projekto parengimo ir administravimo laikas.** Laiko problemą pradėjus įgyvendinti projektą galima būtų spręsti mažinant biurokratinis įgyvendinančių institucijų (LVPA/ CPVA) barjerus. Biurokratiniai barjerai stabdo projektų įgyvendinimą tiek institucijų viduje, tiek šioms institucijoms bendraujant su paramos gavėjais. Taip pat galimas problemos sprendimo būdas – diferencijuoti projektų atrankos procesą. Kadangi didelės apimties projektams įvertinti reikia didesnių laiko ir žmogiškųjų išteklių, būtų tikslinga atskirti smulkių projektų ir didelių projektų vertinimo procesus, atitinkamai nustatyti skirtingus terminus ir surinkti skirtingas vertinimo grupes.
 9. Vertinant projektus, teikiamus pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ bei suteikiant jiems atitinkamus balus, **nepakankamai įvertinamas regioninis aspektas.** Nėra aiškūs ŪM pasirinkti probleminių teritorijų nustatymo motyvai. Todėl siūloma išplėsti probleminių teritorijų nustatymo kriterijų skaičių bei šias teritorijas reitinguoti.
 10. **Nėra sukurta įgyvendinančioms institucijoms reikalinga informacinė sistema.** Norint išvengti pažeidimų, būtina sukurti specialią tarpžinybinę informacinę sistemą, kurioje būtų duomenys apie juridinius asmenis, gavusius ES ar valstybinę paramą. Kol sistema nėra sukurta, nėra užtikrinamas Gairių nuostatų dėl tinkamų išlaidų laikymosi. Sukuriama teorinė galimybė pasinaudoti tais pačiais apskaitos dokumentais du kartus gaunant paramą iš skirtingų šaltinių.
 11. **Dokumentų kokybės, projekto idėjos, nuosavo lėšų indėlio užtikrinimo, projekto parengimo kaštų problemas** turėtų spręsti pats gamybos sektorius. Šias problemas pareiškėjas

turėtų būti priimti kaip struktūrinių fondų paramos teikimo ypatybės, ir prieš teikiant projektą apsispręsti, ar ji tenkina nustatytos sąlygos.

Priedai:

1 lentelė. Iki 2005-06-01 patvirtinti projektai pagal BPD prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“

Nr.	Projekto vykdytojas	Priemonė	Projekto įgyvendinimo vieta	Paramos suma, Lt	Projekto tikslas
1.	UAB „Natūrali oda“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Kėdainiai	6 098 500	Modernios odų apdirbimo gamyklos statybos projektas skirtas tiek šios įmonės, tiek bendram odos ir jos gaminių pramonės konkurencingumui didinti

					Lietuvoje.
2.	UAB „Girių bizonas“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Kazlų rūda	45 696 109	Naujo medienos drožlių plokščių fabriko statyba Kazlų Rūdoje, įdiegiant Baltijos šalių mastu inovatyvią technologiją, leidžiančią padidinti gamybines apimtis.
3.	UAB „Draugystės sanatorija“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Druskininkai	3 053 798	Išplėsti teikiamų paslaugų spektrą, bei pagerinti jų kokybę.
4.	UAB „Kortas“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Druskininkai	10 925 451	Druskininkų senųjų gydyklų pastatų komplekso rekonstrukcija.
5.	UAB „Lausna“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Trakų rajonas	2 652 793	Trakų rajone rekonstruoti ir išplėsti esančią poilsiavietę, įsteigiant ištikus metus veikiančią aukštos kokybės turizmo paslaugų kompleksą.
6.	UAB „SBA Furiniture Group“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Visaginas	26 736 391	Visagino savivaldybės teritorijoje esančiame Karlų kaime bus pastatyta bei įrengta moderni korinės plokštės bei korpusinių baldų gamykla, sumontuotos naujausias pasaulines technologijas atitinkančios gamybos bei medienos atliekų perdirbimo linijos.
7.	AB „Sanitas“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Kaunas	16 157 151	Pastatyti naujus gamybos cechus bei atnaujinti kietų vaistų formų ir tepalų gamybinius pajėgumus.
8.	UAB „Stiklių viešbutis“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Vilnius	3 550 518	Rekonstruoti Zavišų rūmus, juose įrengti viešbutį, skirtą vidutinės klasės turistams.
9.	UAB „Aviridis“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Vilnius	745 200	Įsigyti naują ir modernią statybinių atliekų perdirbimo įrangą.
10.	UAB „Kuršasta“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Skuodas	426 154	Įsigyti kelių statybos įrangą, kuri leis modernizuoti įmonės atliekamų kelių statybos darbus.
11.	AB „Audėjas“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Vilnius	6 785 149	AB "Audėjas" gamybinės bazės modernizavimas ir ekologiškai švarių bei gamybos kaštus mažinančių aukštų technologijų diegimas, sukuriant sąlygas Lietuvos tekstilės įmonių verslo tinklui plėtoti (III etapai, 2004-2006 m.)
12.	UAB Lietuvos parodų centras „Litexpo“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Vilnius	8 000 000	Daugiafunkcinio kongresų, konferencijų ir parodų centro kūrimas
13.	UAB "Garsų pasaulis"	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Vilnius	6 740 850	Saugios spaudos etikečių ir pakuočių gamybos technologijai įdiegti bus perkamas automatinis hologramų, metalo folijos prikaitinimo įrenginys ir multifunkcinis šešiaspalvių spaudos gaminių spausdinimo įrenginys.
14.	UAB "Archyvų"	3.1 „Tiesioginė parama verslui“		3 828 227,5	Naujos dokumentų saugyklos

	sistemas"	parama verslui“			statyba, įrangos įsigijimas ir modernios elektroninės popierinių bei elektroninių dokumentų valdymo bei archyvavimo sistemos kūrimas bei diegimas.
15.	UAB "Baltijos polistirenas"	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Kauno raj.	6 620 636	Polistireninių pakuočių gamybos linijos įrengimas: pastatyti ir pilnai įrengti gamybines patalpas.
16.	BĮ UAB "Lisiplast"	3.1 „Tiesioginė parama verslui“		1 916 002	Nauja gamybos linija leis gaminti 0,25 ÷ 6,00 mm storio, skaidresnę bei padidinto kietumo (stiklo pakaitalas) juosta ir lapą todėl išsiplės gaminamos produkcijos asortimentas.
17.	UAB "Mondesta"	3.1 „Tiesioginė parama verslui“		3 558 300	Turimų gamybinių patalpų rekonstravimas į gelžbetoninių perdengimo plokščių gamybos cechą; reikalingos technologinės įrangos įsigijimas.
18.	UAB "Stiklita"	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Kaunas	1 235 175,55	Įmonės gamybinės bazės modernizavimas, kad būtų galima užtikrinti aukštą gaminamos produkcijos kokybę, didinti gamybos apimtis.
19.	UAB „Arja“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	Palanga	2 356 255	Poilsio namų "Marios" Palangoje infrastruktūros ir paslaugų asortimento atnaujinimas bei plėtra
20.	Šiaulių verslo inkubatorius	3.2 „Verslo aplinkos gerinimas“	Šiauliai	1 861 242	Bus rekonstruotas šalia Šiaulių verslo inkubatoriaus esantis ir jam priklausantis 490 m ² ploto pastatas. Jame bus įrengtos 8 dirbtuvių pobūdžio patalpos, 12 patalpų verslą pradedančių įmonių biurams, įrengtas 6-8 vietų virtualus biuras.
21.	Klaipėdos miesto savivaldybė	3.2 „Verslo aplinkos gerinimas“	Klaipėda	10 833 983	Klaipėdos pramoninio parko pagal pramoninių parkų vystymo koncepciją suformavimas, parengus tinkamus investuoti sklypus su įrengta būtiniausia bendro naudojimo infrastruktūra.
22.	VšĮ Utenos verslo informacinis centras	3.2 „Verslo aplinkos gerinimas“	Utena	1 197 729	Utenos verslo informacijos centro infrastruktūros plėtra skatinant verslumą regione. Patalpų rekonstravimas ir 60 vietų modernios konferencijų salė, kaip fizinė infrastruktūros plėtra, padės prisidėti prie pramonės ir verslo konkurencingumo didinimo, verslo infrastruktūros plėtojimo.
23.	VšĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	3.2 „Verslo aplinkos gerinimas“	Klaipėda	3 336 173	Klaipėdos mokslo ir technologijų parko paslaugų ir infrastruktūros plėtra
24.	Lietuvos nacionalinė Martyno	3.3. „Informacinių technologijų	–	13 315 371	Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas

	Mažvydo biblioteka	paslaugų ir infrastruktūros plėtra“			
25.	Valstybės įmonės Distantinių tyrimų ir geoinformatikos centras „GIS-Centras“	3.3. „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“	–	14 989 046	Lietuvos geografinės informacijos infrastruktūros išvystymas
26.	Valstybės įmonės Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija	3.3. „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“	–	5 047 607	Krovinių ir prekių gabenamų per Klaipėdos valstybinį jūrų uostą, informacinės sistemos (KIPIS) sukūrimas ir įdiegimas
27.	Valstybės įmonės Registrų centras	3.3. „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“	–	4319 379,04	Nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė paslauga (NETSVEP)
28.	Druskininkų savivaldybės administracija	3.4 „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“.	Druskininkai	33 642 694	Rekonstruoti originalios konstrukcijos gydyklų pastatą vandens pramogų parko veiklai.
29.	Šiaulių miesto savivaldybės administracija	3.4 „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“.	Šiauliai	41 608 632	Pastatyti ir įrengti Šiaulių multi-funkcinį sporto ir pramogų kompleksą.